

СВІТЛАНА ІВАНІВНА КОВТУН

11 травня 2022 року виповнилося 50 років від дня народження Світлани Іванівни Ковтун — доктору сільськогосподарських наук, професору, академіку НААН, першому заступнику директора з наукової роботи Інституту розведення і генетики тварин імені М. В. Зубця НААН, віцепрезиденту Українського товариства генетиків і селекціонерів імені М. І. Вавилова, відомому вченому у галузі біотехнології та ембріологічної генетики тварин.

Світлана Іванівна народилася 11 травня 1972 року в с. Харківці Переяслав-Хмельницького району Київської області. У 1994 році закінчила Український державний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова за спеціальністю вчитель біології та хімії. На останньому курсі університету в рамках проходження виробничої практики вона разом з іншими студентами та куратором групи вперше потрапляє в стіни Інституту розведення і генетики тварин імені М. В. Зубця НААН. Доповіді знаних науковців про важливі сучасних досліджень з ембріології, генетики та біотехнології у тваринництві настільки були захопливими, що після отримання диплому Світлана Іванівна вирішує спробувати своє майбутнє пов'язати саме з аграрною наукою. З серпня 1994 року розпочинається науковий шлях в Інституті від молодшого наукового співробітника до першого заступника директора Інституту з наукової роботи, академіка НААН.

Впродовж 1994–1997 років Світлана Іванівна працює молодшими науковим співробітником лабораторії клітинної інженерії Інституту розведення і генетики тварин імені М. В. Зубця НААН. Свої початкові наукові дослідження розпочинає під керівництвом доктора біологічних наук Валерія Євгеновича Кузнецова у новоствореній лабораторії клітинної інженерії. Дослідження було спрямовано на використання вибрактованих еякулятів сперми бугаїв для одержання *in vitro* ембріонів та їх кріоконсервації. Велику увагу приділяли формуванню таких ембріонів за використання епідидимальних сперматозоїдів бугаїв та різним факторам, які впливають на отримання повноцінних ембріонів *in vitro*. Результати цих досліджень стали основою кандидатської дисертації Світлани Іванівни за темою «Цитогенетичні та морфологічні дослідження раннього ембріогенезу при одержанні зародків великої рогатої худоби *in vitro*» зі спеціальності 03.00.15 — генетика (біологічні науки). У 2000 році на засіданні спеціалізованої вченої ради Інституту розведення і генетики тварин імені М. В. Зубця НААН відбувся успішний захист цієї роботи.

З 1997 по 2001 рік Світлана Іванівна обіймала посаду наукового та старшого наукового співробітника лабораторії клітинної інженерії Інституту. Рішенням вченої ради Інституту у 2005 році С. І. Ковтун було присвоєно вчене звання старшого наукового співробітника зі спеціальності 03.00.15 — генетика.

Десять років (2001–2011 рр.) Світлана Іванівна очолювала лабораторію клітинної інженерії. В цей період наукові дослідження присвячені експериментальному відпрацюванню перспективних напрямків практичного використання біотехнологічних методів для перетворення генофонду порід з метою послідовного підвищення їх нього генетичного потенціалу й одночасного збереження генофонду неконкурентоспроможних племінних ресурсів. Під її керівництвом удосконалено технологію трансплантації свіжоотриманих і кріоконсервованих ембріонів великої рогатої худоби на основі запровадження детальної захиттєвої оцінки якості зародків у поєднанні з їхнім цитогенетичним аналізом для підвищення рівня приживлення пересаджуваних ембріонів.

Ефективність цих робіт підтверджено наданням Міністерством аграрної політики України статусу підприємства (лабораторії) з трансплантації ембріонів (з 2006).

У 2008 році вона захистила докторську дисертацію за темою «Наукове обґрунтування і удосконалення генетичних методів дослідження раннього ембріогенезу сільськогосподарських тварин» зі спеціальності 03.00.15 — генетика (сільськогосподарські науки). У листопаді 2010 року на загальних зборах президії Національної академії аграрних наук України Світлану Іванівну обрано членом-кореспондентом НААН, а у листопаді 2016 року — академіком НААН. У листопаді 2011 року їй було присвоєно вчене звання професора.

Під керівництвом Світлани Іванівни Інститут розведення і генетики тварин імені М. В. Зубця НААН вперше в Україні спільно з науковцями Інституту хімії поверхні ім. О. О. Чуйка НАН України розпочали впровадження нової технології використання нанобіоматеріалів для кріоконсервування гамет та одержання ембріонів сільськогосподарських тварин *in vitro* в системі довгострокового зберігання генетичних ресурсів тварин.

В рамках співпраці протягом 2020 року із проектом «BioUkraine» Фондації Україна-США під керівництвом Світлани Іванівни Інститут розведення і генетики тварин імені М. В. Зубця НААН отримав грант для участі у онлайн-конференціях та набув членства в Американському товаристві науки про тварин, Американській асоціації ембріотрансплантації та є учасником щорічних зустрічей товариства кріобіологів. Одержано у 2021 році грант від Фонду «BioUkraine» Фондації Україна — США для технічного забезпечення проекту «Використання біотехнології трансплантації ембріонів для розмноження великої рогатої худоби та збереження генофонду», який спрямовано на доукомплектування необхідними інструментами та обладнанням лабораторії з трансплантації ембріонів великої рогатої худоби.

Під науковим керівництвом Світлани Іванівни захищено три кандидатських дисертацій. У творчому доробку 270 публікацій, у тому числі 6 публікацій індексованих у наукових базах даних Scopus та Web of Science, 5 патентів, 4 монографії, 4 навчальні посібники, 12 рекомендацій та методичних рекомендацій, 2 методики, 5 програм селекційної роботи з породами та збереження генетичних ресурсів тварин.

Лауреат Премії Президента України для молодих вчених (2004), нагороджена Грамотою Президії НААН (2010), Почесною Грамотою

Кабінету Міністрів України (2011), Грамотою Верховної Ради України (2015) та Почесною відзнакою Президії НААН (2022).

Голова спеціалізованої вченої ради Д27.355.01 зі захисту докторських та кандидатських дисертацій за спеціальністю 03.00.15 — генетика та 06.02.01 — розведення та селекція тварин (2016–2021). Наразі — заступник голови спеціалізованої вченої ради Д27.355.01 зі захисту докторських дисертацій за спеціальністю 03.00.15 — генетика та 06.02.01 — розведення та селекція тварин. Є відповідальним редактором міжвідомчого тематичного наукового збірника «Розведення і генетика тварин». Заступник головного редактора редакційної колегії «Вісника Українського товариства генетиків і селекціонерів», член редакційної колегії збірника наукових праць «Фактори експериментальної еволюції організмів» та іноземного журналу «Bulgarian Journal of Animal Husbandry».

Як науковець Світлана Іванівна стверджувалася під науковим керівництвом відомих українських вчених Валерія Євгеновича та Ірини Борисівни Кузнецових, Валерія Петровича Бурката, Михайла Васильовича Зубця, Михайла Васильовича Гладія в яких вона навчилася творчого підходу до наукового пошуку, принциповості та точності у проведенні досліджень. У тісній співпраці з талановитими вченими — Михайлом Яковичем Єфіменком, Юрієм Павловичем Полупаном, Оленою Іванівною Метлицькою, Ігорем Вікторовичем Гузевим, Миколою Григоровичем Порхунтом, Борисом Євгеновичем Подобою та багатьма іншими, вона запозичила такі риси, як вимогливість до себе, наполегливість, об'єктивність та відповідальність. Наукова робота для Світлани Іванівни є і залишається наразі в пріоритеті.

Вітаємо Світлану Іванівну Ковтун зі славним ювілеєм і бажаємо міцного здоров'я, щастя, наснаги, подальших наукових звершень на благо нашої Вітчизни і світової науки! З роси і води Вам, шановна Світлано Іванівно!

Президія Українського товариства генетиків і селекціонерів ім. М. І. Вавилова

Колектив Інституту розведення і генетики тварин імені М. В. Зубця НААН

Редколегія журналу «Вісник Українського товариства генетиків і селекціонерів»

Редколегія збірника наукових праць «Фактори експериментальної еволюції організмів»